

Toen de liefde nog vrij was

Colofon

ISBN: 978 90 6365 125 7
Eerste druk 2019
© 2019, Rien van der Zeijden

Uitgeverij Elikser
Ossekop 4
8911 LE Leeuwarden
www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Toen de liefde nog vrij was

Rien van der Zeijden

Inhoud

De boekenkist	7
De tekeningen	29
De reis	45
Oase	63
Hamburg	88
Vrij	134

DE BOEKENKIST

1

Toon Oppenhagen zag het al direct. ‘Die jongen is niet voor het boerenleven in de wieg gelegd.’ Iedereen keek hem verbaasd aan. Wat valt er nou te zeggen over zo’n verkreukeld roze babyhoofdje boven de gesteven lakentjes? Hij miste wat volgens Toon. Het vermogen om de dingen te accepteren zoals ze nu eenmaal zijn. ‘Kijk maar naar dat parmantige mondje. Die gaat heel veel vragen stellen. En wie te veel vragen stelt, krijgt het moeilijk hier.’ Men was gewend aan zijn cynisme. Toon Oppenhagen kon het weten. Hij had al op veertienjarige leeftijd de boerderij en de streek verlaten om op de grote vaart te gaan. Daarover sprak hij graag op verjaardagen als iedereen met zijn rug tegen de muur elkaar zat aan te kijken. Met wel drie kleinkinderen op schoot vertelde hij dan over vieze, stinkende steden, over een vreemd kreupel mannetje zonder gebit met een theedoek om zijn hoofd of over een verlamd kindje dat zichzelf met zijn armen door de modder moest voorttrekken. ‘Weet je wel dat Friesland heeeeeeel erg netjes is,’ zei hij dan. ‘Wij maken hier

alles recht.’ ‘Vertel nog eens over de vrouw met de drie borsten, opa,’ gilden de kleinkinderen terwijl de gasten onrustig op hun stoelen heen en weer schoven. ‘De vrouw met de drie borsten? Heb ik dat verteld? Dat is alleen voor kinderen boven de twaalf, hoor. Van wie heb je dat gehoord?’ En terwijl hij een knipoog gaf, zei hij: ‘Kom, ik zal Nijntje gaan voorlezen.’ En onder luid protest van de kinderen pakte hij dan het prentenboek.

Dankzij zijn terugkomst op zijn achtendertigste, werd het geslacht Oppenhagen geprolongeed in Friesland. Of er nog andere kinderen van hem rondliepen, wist niemand, maar de twee Friese nakomelingen leken niet veel van zijn wilde haren te hebben geërfd. ‘Het slaat altijd een generatie over,’ zei hij tegen zijn toegewijde vrouw Greetje. Dankzij haar werden Jacques en Jaap zeer verantwoord opgevoed. Na de landbouwschool nam een van hen de leiding van de boerderij over.

De kleine Gerben had vanaf het begin iets met opa Oppenhagen. Als hij met zijn vuurrode cabrio het erf op kwam rijden, hobbelde hij luid babbelend naar hem toe. Hij sloeg met zijn kleine handjes op de warme motorkap ten teken dat opa hem erop moest zetten. ‘Nou, eventjes dan,’ zei Toon en dan zette hij het manneke op de kap, zette de cabrio in zijn vrij en gaf een paar keer flink gas. Terwijl vader Jaap ongerust op het geluid afkwam, gierde Gerben het uit van de pret. Alle kleinkinderen waren hem even lief maar Gerben had toch wel een streepje voor. ‘De anderen hebben nog een broertje of zusje, jij niet dus ik mag jou wel wat extra aandacht geven, toch?’ Toen Gerben naar school ging en Jaap en zijn vrouw Arja volledig werden opgeslokt door het werk op de boerderij, bood Toon

aan om hem van school te halen 's middags. Ze trokken dan samen het weiland in.

‘Zie je daar die witte zwaan, Gerben?’ Gerben knikte. Iedereen kon de zwaan zien, zo prachtig als de witte kleur afstak tegen het groene weiland. ‘Hij zit daar zo vanzelfsprekend, zo op zijn gemak. Het is alsof je in je eentje op een groot plein zit en er is verder niemand op dat plein. En je denkt: mooi zo, dit plein is van mij. Deze ruimte heb ik nodig. Zo moet je leven, mijn jongen!’ De kleine jongen wist niet wat hij moest zeggen maar hij genoot van die brommende stem van zijn opa. Samen struinden ze langs slootjes, zaten in de rietkraag of lagen op hun rug in het gras naar de snel overdrijvende wolken te kijken. Daar hoorden altijd fantastische verhalen bij, wist Gerben. Paarden die achter elkaar aan zaten, vreemde monsters waarvan alleen opa de naam wist, grote pakken dons die door de heelalreuzen waren achtergelaten. ‘En nou jij,’ zei hij na een tijdje. ‘Wat zie je daar rechts boven die boomtoppen? Het lijkt wel een groot zwaard. Wat zou daar gebeuren?’ ‘Die is zo groot opa, dat is een reuzenzwaard. Dat kunnen wij niet vasthouden.’ En dan vertelde Toon het verhaal van Grutte Pier die groot en sterk was en met zijn zwaard alle vijanden van Friesland een kopje kleiner maakte. ‘Je moet nooit iemand de baas over je laten spelen, Gerben. Dan roep je maar gewoon ‘hier Grutte Pier’ en dan lopen ze allemaal voor je weg.’ Gerben stond op en riep: ‘Hier Grutte Pier.’ Hij begon wild in het rond te dansen totdat zijn opa de slappe lach kreeg.

Gerben bleef het enige kind van Jaap en Arja. Ze hadden zich er na een aantal jaren bij neergelegd dat Gerben blijkbaar een toevalstreffer was geweest. De toespelingen en blikken in

de familie werden gaandeweg minder. Jacques en zijn vrouw Hanneke hadden drie kinderen achter elkaar gekregen. Ook in de schoonfamilies heerste er een onzichtbare wet: gij zult een vrouw kiezen en een gezin stichten. Afwijkingen op deze regel werden met een ongemakkelijk stilzwijgen begroet. Dat zwijgen betrof ook de geschiedenis en levensstijl van Toon Oppenhagen. Iedere familie heeft wel een reiziger, een clown die zijn wilde haren maar niet kwijt wil raken. Niet navolgenswaardig. Wie afwijkend was, werd met stilzwijgende correctie op het juiste pad gebracht. Men had geen talent voor het onverwachte.

Het duurde niet lang voordat de onderwijzer van het dorp met een zorgelijk gezicht op bezoek kwam in huize Oppenhagen. Gerben was een dromer volgens hem. 'Hij is slim en gehoorzaam hoor, maar hij heeft geen vriendjes in de klas. Soms lijkt het alsof hij in een andere wereld is.' Jaap en Arja herkenden het. Gerben had na lang drammen een eigen hut gebouwd op een rommelig zoldertje van de deel vol met oude planken en doeken. Hij zat er meer dan hun lief was. Wie het wankele trappetje op krom, trof er een bord met 'Gerbania' aan. Daaronder stond in een hoekig jongetjeshandschrift: 'Keer terug o vreemdeling of noem de drie woorden ...' De onderwijzer moest er smakelijk om lachen, vooral om dat woord 'vreemdeling', dat niet bij zijn leeftijd leek te passen. Hij had al ontdekt dat Gerben woorden verzamelde als zeldzame stenen. Alleen opa Toon beklom het trappetje regelmatig en pochte dat hij een van de weinigen was die de drie woorden kende.

Op een dag stond zijn opa niet buiten te wachten. Toen er geen fiets, kind of ouder meer op het plein was, moest Gerben weer aan de zwaan in het weiland denken. Hij liep

naar het midden van het plein en ging zitten. Het was niet zo leuk. Er kwam een mevrouw aanlopen die hem snotterend omhelsde toen ze hem zag zitten. Hij stond als een gevangene met zijn armen naar beneden tegen haar boezem geklemd. ‘Arme jongen,’ bracht ze uit. ‘Waar is opa?’ vroeg hij gesmoord. ‘Ik zal je naar pappa en mamma brengen.’ Ze zei verder niets meer. Thuis was er alleen de buurvrouw die thee voor hem maakte en om onduidelijke redenen maar heen en weer bleef lopen. ‘Wat is er allemaal!’ gilde hij plotseling. De buurvrouw bleef stokstijf staan midden in haar loopje en begon te huilen. ‘Opa is op een verre reis gegaan, lieverd. Hij komt niet meer terug.’ Een verre reis? Dat had hij niet verteld. Niet terug? Had hij niet genoeg geld meegenomen? Gerben begreep aan de rare prop in zijn maag dat ze wat anders bedoelde. Een koe of een varken ging dood, dat had hij gezien. Maar dat was niet zo erg want je kon hem nog opeten of verkopen. Pappa en mamma kwamen thuis met rode ogen. Oma Greetje kwam met een stijve mijnheer die aan de tafel ging zitten met een zwarte map. Iedereen trok hem zomaar naar zich toe alsof alles wel duidelijk was maar hij wilde niet huilen. Hij was boos dat opa niets verteld had.

Op school leerde Gerben dat leren iets moeilijks was. Hij zag de andere kinderen met rode hoofden zwoegen op hun sommen. Hun blikken dwaalden naar buiten als de onderwijzer een verhaal vertelde. Het leek of hij iets miste. Hij had geen moeite met de sommen. Hij wilde dat de onderwijzer langer vertelde. Soms was het alsof een sluier in zijn hoofd werd weggetrokken waardoor hij alles helder zag. Hij vertrouwde het niet en schaamde zich ervoor om zijn vinger op te steken om een antwoord te geven. Toen hij voor het eerst met zijn vader in Leeuwarden kwam en ze langs de bibliotheek

liepen, bleef hij plotseling stokstijf staan. Door de kleine ramen in de stalen raamkozijnen zag hij kasten vol met boeken. ‘Wat is dat?’ Zijn vader trok hem ongeduldig mee. ‘Dat is voor als je groot bent en iets moet opzoeken. Op de boerderij heb je dat niet nodig.’ Hij bleef achteromkijken terwijl zijn vader hem meetrok. Hij bleef er maar over vragen toen ze thuiskwamen. Jaap en Arja keken elkaar aan en ten slotte liep Jaap naar boven. Hij kwam terug met een dik boek met een blauwe harde kaft. ‘Opa had een kistje voor je achtergelaten, Gerben. Oma heeft gevraagd of wij het voor je willen bewaren voor als je groot bent. Er zitten boeken in. Kijk, dit lag bovenin.’ Gerben begon te gloeien. Een kistje? Voor hem? Hij pakte het boek voorzichtig aan. ‘Winkler Prins, deel 1 A-F’ stond erop. Het klonk als een geheime boodschap van zijn grootvader uit een andere wereld.

Na een paar dagen zei Gerben tegen zijn moeder: ‘Ik heb het uit.’ Zijn moeder keek hem verward aan.

‘Uit?’

‘Ik heb het boek van opa uit.’

‘Lieverd, een encyclopedie is nooit uit. Die is niet om te lezen maar om iets op te zoeken.’ ‘Toch heb ik het uit,’ zei Gerben koppig.

Hij had veel moeilijke woorden en tekens gezien. Soms was hij met zijn vinger naar beneden gegleden naar iets wat hij wel weer een beetje snapte. Maar dat was het niet. Hij was in de wereld van opa Oppenhagen gegleden. Zomaar. Opa had het boek vastgehouden, had misschien wel zijn sigarenrook tussen de bladzijden geblazen. Hij rook aan de bladzijden. Sommige bladzijden hadden een vouwtje bovenin en hij probeerde te bedenken waarom zijn opa dat had gedaan. Stond er een geheime boodschap voor hem? Hoe

verder hij kwam, hoe meer het was alsof iets hém begreep in plaats van andersom. Het was alsof tussen de regels een stem hem toefluisterde: welkom, welkom in de wereld van de ideeën. Iets in hem dat helemaal vastzat sinds die middag op het plein, begon te bewegen. Het prikte achter zijn ogen. Het was zwaar, verdrietig en blij tegelijk.

Het kistje bleef hem bezighouden. ‘Wanneer ben ik groot, groot genoeg voor het kistje?’ vroeg hij aan zijn moeder. Om er uiteindelijk maar vanaf te zijn, namen ze hem mee naar de zolder. ‘Kijk, dit heeft opa aan jou nagelaten,’ zei zijn vader plechtig terwijl hij naar een oude boekenkist wees. Gerben zette grote ogen op. Het was geen kistje. Hij zag een kist met een rond deksel zoals hij in een geschiedenisboekje op school had gezien. Er hing een groot slot aan waar geen sleutel in zat. Op de hoeken zat ijzerbeslag en het hout was donkerbruin, stoffig en onregelmatig. ‘Die heeft hij vast meegenomen van zijn zeereizen,’ fluisterde Gerben. ‘Zit hij helemaal vol?’ Iedereen was een beetje onder de indruk. Vader opende voorzichtig het deksel. Bovenin lag een hele rij encyclopedieën met één exemplaar eruit gehaald. Er lag een klein boekje bij alsof dat er net bij was gelegd. ‘De kleine prins’ heette het. Verder veel oude vergeelde kaften met sierlijke oude letters erop. Gerben zag titels die hij niet kon lezen. Vast een andere taal. Zijn vader sloot de kist weer terwijl Gerben stil voor zich uit staarde.

‘Als je twaalf jaar bent, mag je de boeken gaan bekijken. Dat heeft opa zelf bepaald.’

Zijn vader pakte de rol met zegels die hij had meegenomen en plakte twee zegels over de opening. ‘Zo, nu weten we zeker dat niemand er meer aan gaat komen.’

Onbewust hadden zijn ouders iets belangrijks gedaan. Elke

keer als Gerben aan zijn opa dacht trok zijn maag samen. Er moest een gedachte in zijn hoofd die er niet in paste. Tot dan was de dood iets uit sprookjes geweest. Hij kon gruwen bij de verhalen die hem werden voorgelezen maar als het boek werd dichtgeslagen, kon hij het ook in zijn hoofd ergens opbergen. De tranen van zijn vader en van oma Greetje maakten die sprookjesdood opeens nietszeggend. Er was iets verschrikkelijks gebeurd en het zorgde voor een zwart en zuigend gat in zijn maag. Als hij aan de boekenkist dacht, verdween het angstige gevoel. En ook het bozige, dat zijn opa hem zomaar in de steek had gelaten. De boekenkist was een stukje opa dat hij nog tegoed had. Zo voelde hij dat.

2

Toon had al snel na de overname van de boerderij een andere plek in het dorp bedongen. In feite was er natuurlijk ruimte zat op de boerderij. Na de dood van Toon werd het kleine huisje waar Greetje zat somberder en eenzamer. Ze sprak soms onsamenhangend of liep onduidelijk te dwalen door het dorp. Jaap timmerde in de oude stal, die deels in onbruik was geraakt door de uitbreidingen, een prachtig en toegankelijk appartement met een eigen erf en ingang voor Greetje. 'Zo, we zijn op de toekomst voorbereid. Nu kunnen we je weer een beetje in de gaten houden,' zei hij tegen haar. Jaap vond het fijn om zijn moeder in de buurt te hebben. Arja was minder enthousiast maar het was een voor de hand liggende oplossing.

Gerben was al bijna twaalf toen de spullen van zijn oma met een aanhanger arriveerden op hun erf. Het stille blonde jongetje was uitgegroeid tot een slungel die zijn ledematen

als vreemde voorwerpen met zich meedroeg. Hij was de boekenkist al bijna vergeten toen hij toekeek hoe een aantal bizarre voorwerpen van de kar werden geladen. Een soort totempaal vol met inkervingen en symbolen; een opgezette leeuwenkop; een doos vol met schedels. ‘Wat is dat?’ vroeg hij aan zijn oma toen ze moeizaam uit de auto klom. Ze keek naar de doos met schedels en haalde onverschillig haar schouders op. ‘Die man was af en toe niet goed bij zijn hoofd.’ Gerben had haar nog nooit zo over zijn opa horen praten. ‘Zet die spullen maar op zolder naast de boekenkist,’ zei ze tegen Jaap.

Kan een mens zo van karakter veranderen? Het was alsof de stille Greetje altijd een rol had gespeeld en na de verhuizing besloten had haar masker af te leggen. Ze werd soms opeens vuurrood en zei plompverloren dat je op moest rotten.

‘Het is de dementie,’ bromde Jaap op een avond toen hij met Gerben op het hek geleund over het weiland uitkeek. Ze hielden beiden van de stilvallende wind, de strakke indeling van het boerenland, de drie zwanen die overvlogen met het zware geluid van hun vleugels.

‘Ze krijgt het veel te vroeg, klopt niet.’

Gerben fronste zijn voorhoofd.

‘Wordt ze gek?’

‘Ja, zo’n beetje, maar het kan ook lang duren.’

‘Kun je zomaar dement worden?’

Jaap zuchtte. Zijn zoon zou nog meer vragen blijven stellen.

‘Zoek het maar op in je encyclopedie. De D had je al gekregen. Je zei toen dat je hem gelezen had toch?’

Gerben staarde geconcentreerd voor zich uit alsof hij een filmfragment tevoorschijn wilde halen. Even later zei hij:

‘... de naam voor een combinatie van symptomen waarbij de verwerking van informatie in de hersenen is verstoord.’

Jaap keek verbijsterd opzij.

‘Wanneer heb je dat gelezen?’

‘Ik herinner het me weer.’

Die avond daarvoor had hij de situatie met Arja besproken. Greetje had uren over het erf lopen ijsberen. Soms zat ze in het weiland op het natte gras voor zich uit te staren. Soms voerde je een verstandig gesprek met haar en keek ze na een vraag opeens verwilderd voor zich uit alsof ze vanbinnen een glijder maakte en zich nergens meer aan vast kon houden. Arja kon er niet tegen. Ze sprak haar streng toe alsof het een kind was, wat de situatie meestal alleen maar verergerde.

‘Ik word twaalf. De boekenkast mag open,’ zei Gerben zonder overgang.

Op zijn twaalfde verjaardag kreeg Gerben de zeggenschap over de kist. Jaap en Arja waren erbij toen het zegel werd verbroken. ‘Zo staat het in zijn testament, Gerben,’ zei Jaap. Hij en Arja waren er niet geheel gerust op maar konden de nadrukkelijke richtlijn van Jaaps vader niet negeren. Het was alsof hij over zijn graf nog regeerde. Wat moest een jongen van twaalf met een kist boeken? En wat waren dat voor boeken? Waren het boeken die Jaap vroeger in de boekenkast in de huiskamer had zien staan? Boeken over andere landen en oude zeereizen? Of had zijn vader nog een andere voorraad gehad die hij apart had gehouden? ‘Laat ze maar gewoon hier staan hoor,’ zei zijn moeder, ‘misschien wil je ze later nog eens uitzoeken.’

Tegen alle ouderlijke adviezen in zat Gerben wekenlang op

zolder. Hij bladerde door alle boeken, maakte stapeltjes op verschillende onderwerpen. Veel boeken kon hij niet lezen omdat ze in het Oudfries of Engels waren geschreven. Toch schiepte hij er een genoegen in om de boeken te openen, erin te bladeren. Hij staarde tijdenlang naar de bladzijden alsof hij een geheime code moest ontraadselen. Arja en Jaap wenden aan zijn regelmatige verblijf op zolder, die langzaam van inrichting veranderde. De oude hut op de deel was verleden tijd. Op zolder had Gerben de zware totempaal naar het midden weten te schuiven. Na enige aarzeling gaf Jaap toestemming om een paar schedels uit de doos van zijn opa te halen. Hij zette ze om de totempaal of gebruikte ze als steun voor een paar boeken die hij om onduidelijke reden geschikt vond om als een kleine tentoonstelling in de ruimte te zetten. ‘Het is kinderlijke fantasie,’ zei Jaap tegen Arja, die het liefst de hele ceremonie verbood, ‘laat hem wat vriendjes uitnodigen daar. Je zal zien dat hij dan wel met ze mee gaat voetballen.’

Op een dag kwamen twee jongens uit zijn klas mee naar boven. Ze moesten van Gerben hun schoenen uitdoen voor ze de ruimte betraden. Arja zag de schoenen keurig op een rij staan bij het zolderluik. Met crêpepapier had Gerben de verlichting gedimd. Ze waren onder de indruk van de geheimzinnige voorwerpen en boeken en deden niet veel meer dan een beetje zitten en wat mompelen over school en meisjes en de top veertig van die week. Na twee keer geweest te zijn, gaven de twee toch voorkeur aan voetballen.

3

Greetje was dan wat raar en onvoorspelbaar geworden, het boerenerf zorgde voor een goede balans. Iedereen hield een

extra oogje in het zeil. Gerben werd nogal eens naar haar erf gestuurd voor een nietszeggende boodschap, gewoon om te kijken of ze nog oké was. Dan zat ze in haar tuintje te soezen, had soms een kledingstuk binnenstebuiten aan of had de poes per ongeluk uit het macaronipak te eten gegeven. Ze kon er hartelijk om lachen of opeens kwaad worden. De gediensstige en voorkomende Greetje was totaal verdwenen. Maar ze was ook direct en zag er op haar vijfenzestigste merkwaardig vitaal uit.

Op een dag trof Gerben haar naakt in haar keuken aan. Hij schrok geweldig, kreeg een kleur en maakte rechtsomkeert. Ze zat er echter zo rustig en gelukkig dat hij zijn pas weer inhield en over zijn schouder riep dat hij straks nog wel even langs zou komen. Wat hij gezien had verwarde hem. In een flits had hij haar mooie grote borsten gezien die op een bollende buik rustten. In diezelfde flits had hij ook een steek van opwinding gevoeld. Haar stem klonk donkerder alsof ze uit een trance kwam: ‘Niks aan de hand hier op deze camping.’

‘Wat bedoelt u?’ vroeg hij met zijn rug nog naar haar toe.

‘We zijn hier elk jaar. Weet je dat niet meer? De camping ...’

‘We zijn in Sint Annaparochie, oma.’

Het bleef even stil.

‘O, goed dat je het zegt. Ik zal even mijn kimono aandoen.’

Ze keek hem vrolijk en onschuldig aan toen hij zich langzaam genoeg omdraaide.

‘Is dat even schrikken.’

Hij ging zitten met het gevoel dat de rollen omgedraaid waren. Ze had hem iets te vertellen. Misschien gooide ze

het een en ander door elkaar in haar geest, maar ze had een leven lang boeiende dingen beleefd. Hij had alleen nog maar wat rond geklooid op dit boerenerf. Hij moest aan de boekenkist denken. Reisboeken, oude talen, culturen, de opwinding van alles wat vreemd was. Een andere wereld, anders dan de rechte en beheerste wereld die hij om zich heen zag. Een wereld die hij nog niet kon lezen maar wel kon voelen. Opa Toon had de wereld rondgezworven. Hij en Greetje hadden in hun blootje op een camping gezeten, gewoon omdat ze dat fijn vonden. Zijn oma keek hem wat verbaasd aan.

‘Gaat het wel goed met je?’

Ze boog over de tafel om hem even te liefkozen, die slungel van twaalf, en terwijl ze dat deed viel haar kimono een beetje open. Hij moest denken aan het samen douchen met zijn moeder toen hij klein was. Alles was ingesnoerd aan haar maar als ze dan in haar blootje was, was ze veel zachter en voller dan hij gedacht had. Toen hij acht jaar was, zei ze dat hij nu zelf moest douchen. Hij glimlachte nog eens naar zijn oma. Ze was wijs en gek tegelijk.

Iets trok Gerben toch steeds weer naar zolder, naar de kist. Wat hij daar moest doen, wist hij zelf ook niet. Hij had er een ritueel van gemaakt om de kist open te zetten, te staren naar de titels, hier en daar een boek te verplaatsen of zomaar wat te lezen in een boek over oude verloren gegane beschavingen. Het maakte hem rustig. Alsof er troost uit kon gaan van woorden en de geur van oude paperassen. Alsof het ene onbegrepen geheim het andere kon troosten.

Het was ook in die tijd dat hij onder uit de kist nieuwsgierig een boek opdreepte dat hem fascineerde door de titel.

Het bevatte tekens die hij nog niet elders in andere boeken had gezien. Sommige woorden leken wel Oudfries. Als hij zijn best deed kon hij een paar regels begrijpen. ‘Het Oera Linda-boek’ stond er op de voorkant. Op school stelde hij zijn leraar Nederlands een vraag over het boek. Mijnheer Postma keek hem verbaasd aan en Gerben vertelde over de boeken van zijn opa. ‘Misschien moet je dit eerst lezen,’ zei hij in de volgende les en hij gaf hem een vertaling in modern Nederlands mee.

Op een dag liep hij het erfje bij zijn oma op. Hij had zichzelf leren aankondigen met een nonchalant gefluit. Greetje trok zich steeds vaker terug op haar eigen terrein en hield zich afzijdig van Arja. Het was een prachtige zomerochtend. Een uitbundige zon zette het terras in een vrolijk makend licht. Het bleef stil in het huisje. De gordijnen waren open en de boel was aan kant. Het stelde Gerben gerust. Verrast door de stilte en blijheid die hem overviel, ging hij zitten op de oude stoel van opa Toon.

Terwijl hij daar zat en rondkeek, ontwaarde hij een beeld in de hoek van de kamer dat hij nog nooit had gezien. Het was een klein en verweerd Mariabeeld, ongetwijfeld van de reizen van Toon meegenomen. Hij vroeg zich af waarom Greetje het tevoorschijn had gehaald en boog zich voorover om het beter te bekijken. Ernaast stond een losse kaars in een houdertje op de grond. Terwijl hij keek veranderde er plotseling iets in de lichtval in de kamer. Het beeldje stond opeens in een prachtig licht. Hij zakte weer terug in de stoel maar moest blijven kijken naar de kleuren die oplichtten. Het kleine kindje in haar armen, de zachte kleuren van haar jurk, de ogen die dieper leken te kleuren. Er gebeurde iets in hem dat hem verwarde.